

Winkelmans instructies waren kort en duidelijk: 'Jullie moeten het werk doen', zei hij. 'Belangrijke vraagstukken leg je aan mij voor; ik wil geen lange nota's hebben; wie van de secretarissen-generaal mij wil spreken, is welkom; ik zal bij voorkeur mondeling mijn besluiten nemen; die moeten door de secretarissen-generaal worden bevestigd.'¹ Maar hoe lang zouden de Duitsers Winkelman als instantie boven de secretarissen-generaal erkennen? Al op vrijdag 17 mei hielden de secretarissen-generaal rekening met de mogelijkheid dat zij rechtstreeks onder een 'gevolmachtigde van de Duitse regering' geplaatst zouden worden²; zij waren dan, zei Hirschfeld tegen een Duitser, onverminderd bereid tot '*loyalster Zusammenarbeit mit den deutschen Besatzungsbehörden*' – mits er geen regering van NSB'ers kwam.³ Wat dat laatste betreft, sprak het college af dat de verbodsbepalingen die in de jaren '30 tegen de NSB en andere extremistische organisaties uitgevaardigd waren, niet onmiddellijk ingetrokken zouden worden; zij bleven 'voorlopig' gehandhaafd.⁴ Dat bepaalde men op 18 mei. Uit angst voor uitpattingen door dronkenschap werd diezelfde dag besloten dat Sociale Zaken Winkelman zou voorstellen, voor het gehele land een tapverbod van onbepaalde duur af te kondigen⁵ – dat zou alle caféhouders op slag tot de bedelstaf gebracht hebben. Het besluit is door Winkelman nimmer getekend.

Aldus begon – formeel onder een Duits oppergezag waar men in die eerste dagen na de capitulatie op de departementen in de praktijk niet veel van merkte – het Nederlandse staatsapparaat aan de top weer te draaien, d.w.z. de bestaande wetgeving uit te voeren en nieuwe besluiten te nemen (op een aantal daarvan komen wij nog terug). De geïmproviseerde constructie werd evenwel lang niet door alle andere Nederlandse gezagsdragers of ex-gezagsdragers voetstoots aanvaard. Winkelman had op dinsdagavond wel meegedeeld dat hij 'op dit ogenblik de Nederlandse regering hier te lande ver-

ten verloren, een ander deel werd na de oorlog door de Amerikanen in Duitsland gevonden en in 1949 weer aan Nederland overgedragen. Het overgrote deel van het archief bleef in Den Haag en werd in '42, toen bleek dat de Duitsers het wilden vernietigen, door archiefambtenaren met veel list overgebracht naar een nog niet afgebouwd gedeelte van een laboratorium van de Technische Hogeschool te Delft. (L. J. Ruys: 'Het *Sonderkommando*-von Künsberg en de lotgevallen van het archief van het ministerie van buitenlandse zaken in Nederland van 1940-1945', *Nederlands Archievenblad*, 1961, p. 135-53).

¹ Getuige H. M. Hirschfeld, *Eng.*, dl. II c, p. 369. ² College van secretarissen-generaal (verder aan te halen als: Csg): Notulen, 17 mei 1940. ³ F. Benzler (consul-generaal te Amsterdam): '*Aufzeichnung betr. staatsrechtliche Stellen der niederl. Regierung*' (FO/SD, 215715). ⁴ Csg: Notulen, 18 mei 1940. ⁵ A. v.